

Choińska-Mika, Jolanta

"Diariusz sejmu lubelskiego 1566 roku",
oprac. Irena Kaniewska, Wrocław [etc.]
1980 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 74/2, 404-405

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

odmiennych. Od wczesnych misteriów przez dramat antyczny i polityczny aż po wystawienia scen jezuickich. Jak przy omawianiu średniowiecznych dramatów, tak i tutaj, omawiając przedstawienie „Sądu Parysa” na dworze Zygmunta Starego autor stara się przedstawić możliwie dużo szczegółów wystawienia, ingerencji reżyserkich oraz zastanawia się nad odbiorem sztuki przez widzów.

Praca zaopatrzona jest w zestawienie informacji o wystawieniach sztuk teatralnych, ich kopiach rękopiśmiennych lub wydaniach drukiem do roku 1625. Kolejnym dopełnieniem jest wkładka z fotografiami przedstawiającymi wystawienia sceniczne sztuk powstałych w omawianym okresie.

W. F.

Maria Bogucka, *Kazimierz Jagiellończyk i jego czasy*, Państwo-
wy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981, s. 288.

Jest to druga książka autorki o tym władcy. Pierwsza, pod tytułem „Kazimierz Jagiellończyk”, ukazała się w 1978 roku. Obecna jest szeroka, popularyzacyjna panorama Polski w drugiej połowie XV w. prezentując jednocześnie problemy i konflikty ogólcnoeuropejskie. W sposób niezwykle plastyczny i sugestywny przedstawione zostały główne problemy długoletniego panowania trzeciego Jagiellona na polskim tronie — walka o umocnienie własnej pozycji w państwie i utworzenie własnego stronnictwa, polityka dynastyczna i walka o trony czeski i węgierski, zabezpieczenie wschodnich rubieży i wreszcie cała polityka północna, antykrzyżacka, związana z odzyskaniem Pomorza Gdańskiego. Przy przedstawieniu polityki wewnętrznej autorka podąża jednak zbyt daleko chyba za Długoszem w jednoznacznym i ostrym przedstawieniu antagonizmu z panami małopolskimi, którym przewodził kardynał Zbigniew Oleśnicki. W pewnym momencie biskup krakowski nazwany został głównym wicherzycielem. Jest to chyba zbyt dosadne określenie dla tak wielkiego statysty, a także przywódcy dużego ugrupowania politycznego. Konflikt króla z Małopolanami może nie przybierał aż tak ostrych form, jak to niekiedy sugeruje Długosz, jeżeli na jesieni roku 1452, roku w którym odbyły się słynne narady króla w Sandomierzu, na które nie dopuszczono zwolenników Oleśnickiego, wśród najbliższych współpracowników Jagiellończyka na Litwie widzimy także jednego z jego największych adherentów, Jana z Tęczyna. Wygrywanie antagonizmu Wielkopolan i Małopolan przez władcę było utrudnione przez fakt, iż spora część Małopolan, z kasztelanem krakowskim, Janem z Czyżowa, na czele, była podporą stronnictwa popierającego Kazimierza od czasu bezkrólewia. Te uzupełnienia stanowią mogą jedynie próbę uszczegółowienia obrazu, który w sposób pełny oddaje skomplikowaną sytuację polskiego władcy. Rozważania o polityce Kazimierza równoważone są wywodami o gospodarce i polskim mieszczaństwie. Książka zakończona jest krótkim podsumowaniem zawierającym ocenę panowania przypadającego na przełom dwóch epok.

W. F.

Diariusz sejmu lubelskiego 1566 roku, opracowała Irena Kaniewska, Polska Akademia Nauk — Oddział w Krakowie, „Materiały Komisji Nauk Historycznych” nr 28, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1980, s. XIX, 82.

Sejm z 1566 roku był piątym z szeregu sejmów egzekucyjnych. Kierunek obrad nadawały sprawy egzekucji dóbr, integracji Prus Królewskich z Koroną, uni

polsko-litewska, spory wokół nieudanego małżeństwa Zygmunta Augusta z Katarzyną Rakuszanką. Diariusz sejmu lubelskiego 1566 r. był dotychczas znany z dziełnastowiecznej kopii i w tej postaci wykorzystywany przez niewielu historyków. Oryginał nie był raczej znany. Sama I. Kaniewska, prowadząc badania nad małopolską reprezentacją sejmową za czasów Zygmunta Augusta, dotarła tylko do krótkiej wzmianki o sejmie 1566 r.

Obecnie I. Kaniewska publikuje rękopis diariusza z drugiej połowy XVI w., przechowywany w Archiwum Głównym Akt Dawnych w zespole tzw. Metryki Litewskiej. Diariusz ten, będący przykładem relacji bezpośredniej, powstawał równoległe z obradami sejmowymi, lecz nie obejmuje ich całości (od 7 maja do 21 sierpnia) a jedynie okres od 19 czerwca do 13 sierpnia. Autora, którego osobę łączy Kaniewska ze środowiskiem senatorów wielkopolskich, interesowały przede wszystkim problemy egzekucji dóbr i im też poświęcił w swym sprawozdaniu najwięcej miejsca. Inne sprawy (zwłaszcza zagadnienia wyznaniowe) przedstawił znacznie mniej dokładnie.

Oprócz tekstu diariusza Kaniewska publikuje w części pt. „Dodatki”, inne teksty powiązane z tokiem i problematyką obrad sejmowych. Część z nich stanowią materiały już drukowane lecz rozproszone po różnych wydawnictwach i na ogół mało dostępne. Przy każdym tekście zostało wskazane jego pochodzenie. Niestety, mimo żmudnej kwerendy, nie udało się odnaleźć pełnej dokumentacji, związanej z okresem przygotowania sejmu walnego. Materiał źródłowy, dotyczący sejmu lubelskiego 1566 r., uzupełnia dokonany przez edytorkę, na podstawie wcześniejszych badań własnych, informacji diariusza, rachunków sejmowych i wpisów do ksiąg Metryki Koronnej, spis senatorów i posłów obecnych na tymże sejmie. Wydawnictwo zaopatrzone jest we wstęp, rozbudowane przypisy, wykaz skrótów, indeks osób i nazw geograficznych.

Niestety, nawet do tej, wydanej bardzo starannie pracy, wkradło się kilka pomylek. Chyba nie z winy autorki, w odsyłaczach na stronie V, i VIII pracą W. Konopczyńskiego „Chronologia sejmów polskich, 1493—1793” przypisano L. Kolankowskiemu. Odwrotna sytuacja ma miejsce w przypisach nr 64, 65, 66, 68, 69 strona 76 i 77, które odsyłają czytelnika do tejże „Chronologii” zamiast do pracy L. Kolankowskiego „Posłowie sejmów koronnych Zygmunta Augusta”. W przypisie 52 na s. 72 zabrakło słówka „na”, które zmienia zasadniczo treść zdania — sejm 1567 został zwołany na 9 marca a nie 9 marca — patrz „Chronologia sejmów polskich” s. 140 a nie 139.

J. Ch.-M.

Wacław Odyniec, *Polskie dominium Maris Baltici. (Zagadnienia geograficzne, ekonomiczne i społeczne. X—XVIII)*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982, s. 348.

Przyjmując definicję *dominium maris* jako rodzaj zwierzchności rozciągniętej na morze lub jego część, W. Odyniec omawia to zagadnienie na przestrzeni ośmiu wieków (od X do XVIII). Autor wyróżnia trzy podokresy: 1. X—XIII — dążenie do uzyskania władztwa nad ziemiami położonymi nad Bałtykiem. 2. od XIII do 1454 r., gdy Polska nie miała dostępu do Bałtyku i nie mogła sprawować zwierzchności nad nim. 3. od połowy XV do XVIII w., charakteryzujący się, zdaniem autora, powolnym budowaniem polskiego *dominium Maris Baltici*, dostrzegalnym w różnych przejawach, choć nie uwieńczonym sukcesem.